

БРИСАЊЕ ЈАСНИХ ГРАНИЦА ИЗМЕЂУ БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНЕ – НОВЕ ОДБРАМБЕНЕ И БЕЗБЕДНОСНЕ МИСИЈЕ*

Вања Роквић, Зоран Кековић
 Универзитет у Београду, Факултет безбедности
 Ненад Комазец
 Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Постхладноратовско окружење обележено је новим, асиметричним изазовима и претњама безбедности и све већом отвореношћу граница, у којем се нераскидиво повезују унутрашњи и спољни аспекти безбедности. Ново окружење условило је и све већи број мисија у којима учествују како војни, тако и цивилни актери. Како би се утврдило да ли у новом стратегијском окружењу постоји тренд брисања граница између одбране и безбедности, Европска комисија је урадила студију под називом „Студија о последицама брисања јасних граница између одбране и безбедности на индустрију у Европи“, којом су дефинисане четири категорије војних и безбедносних мисија: „High-end“ одбрамбене мисије; „постхладноратовске“ одбрамбене мисије, „High-end“ безбедносне и „Low-end“ безбедносне мисије. Студијом је утврђено да извесно брисање јасних граница између одбране и безбедности постоји, пре свега на функционалном нивоу, док на операционалном нивоу (на терену) брисања граница нема или су јако ограничена.

Кључне речи: *брисање граница, High-end“ одбрамбене мисије; „пост-хладноратовске“ одбрамбене мисије, „High-end“ безбедносне и „Low-end“ безбедносне мисије.*

Увод

Транснационални карактер претњи и изазова, пре свега тероризма и организованог криминала, довео је до тога да актери који су традиционално били одговорни за унутрашњу безбедност, као што су полицијске снаге, интервенишу ван граница националне територије и учествују у мисијама које су биле под одговорношћу војних снага, заједно или и у сарадњи са њима. Из истог разлога војска се ангажује у

* Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта број 47029 под називом „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку“. Пројекат финансира Министарство просвете и науке Републике Србије у периоду 2011–2014. година. Руководилац пројекта је проф. др Момчило Милиновић.

питањима безбедности у оквирима националне територије. Брисање граница између безбедносног и одбрамбеног сектора често је препознато у јавној дебати, али специфична природа овог процеса никада није била дубље анализирана. Стога је 22. децембра 2008. године иницирана „Студија о последицама брисања јасних граница између безбедности и одбране на индустрију у Европи“¹ од стране Европске Комисије, Генералног директората за привреду и индустрију (Enterprise and Industry Directorate-General), уз координацију италијанског Института за међународне односе (Istituto Affari Internazionali), Института за истраживање и иновације из Манчестера (Manchester Institute of Innovation Research) и француског Института за међународне односе и стратегију (Institut de Relations Internationales et Strategiques).

У овом истраживању радни тим студије пошао је од тезе да је у прошлости постојала јасна разлика, односно јасна линија раздвајања области безбедности и одбране, будући да се безбедност и одбрана традиционално баве одвојеним аспектима унутрашње и спољне безбедности државе и друштва. Унутрашња безбедност синоним је за „невојну (цивилну) безбедност“, док је спољна безбедност повезана са „војном безбедношћу“. Саме политичке институције, политичке и економске активности, као и промишљање о одбрани и безбедности, били су под снажним утицајем фундаменталне разлике међу њима. Основу јасне линије раздвајања ова два сектора чиниле су границе националних држава, као и други фактори, међу којима можемо истаћи: институције које су одговорне за снаге одбране и безбедности; мисије и задатке; правила (национално и међународно право) којима се руководе у раду, као и опрему коју користе.

Међутим, као што је већ напоменуто, услед транснационалног карактера претњи и изазова долази и до брисања јасне границе раздвајања између безбедности и одбране. Стога се овом студијом настоји дефинисати област и оквир у којем долази до брисања граница, природа, значај и потенцијална еволуција брисања граница. Јасна граница раздвајања одбране и безбедности имала је значајне последице и на индустрију, будући да се због специфичности мисија и задатка које обављају, као и захтева који се стављају пред њих, ова два сектора снабдевају из различитих индустрија. Због тога се овом студијом настоје утврдити и последице брисања граница између одбране и безбедности на индустрију из ових области.

Студија је ограничена на релевантне институције ЕУ и четири земље чланице ЕУ које су најзначајније у погледу индустријских способности – Француску, Немачку, Италију и Велику Британију. Методологија која је коришћена у студији заснива се на анализи и прегледу литературе (Европска стратегија безбедности, Дугорочна визија Европске одбрамбене агенције, STACCATO извештај и ESRAB извештај, као и национални стратегијски документи), као и интервјуима са актерима који су укључени у индустрију из области одбране и безбедности.

Приказ ове студије део је пројекта под називом *Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку*, који у својој првој фази настоји да анализира садржаје и облике претњи и нове тенденције у региону, и да одговор на два кључна питања: у којим условима ће деловати војска у 21. веку (оперативно окружење) и којим технологијама?

¹ Study on industrial implications in Europe of the blurring of dividing lines between Security and Defence, European Communities, 2010, http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/files/new_defsec_final_report_en.pdf

Имајући у виду и чињеницу да је 8. јула 2011. године потписан Оквирни споразум о учешћу Србије у безбедносним и одбрамбеним мисијама ЕУ између РС и ЕУ, у овом раду приказаћемо само онај део студије који се односи на дефинисање мисија, односно услова у којима ће деловати, како оружане, тако и снаге безбедности, односно на тренд брисања граница у одбрамбеним и мисијама безбедности, као и технолошки аспект брисања јасних граница између одбране и безбедности.

Процес брисања јасних граница између безбедности и одбране

Нови ризици и претње последица су економске, политичке и технолошке еволуције у Европи, али и у свету, и покретани су ефектима глобализације, пре свега повећаном међузависношћу земаља, разменом робе, информација и људи, што је условило отежану контролу граница, као и новим технологијама. Развојем интернета и мобилне телефоније олакшане су комуникације, али је ова технологија постала и средство које користе не- државни насилни актери. Комуникационе мреже створиле су могућности за пиратерију, саботаже, шпијунаже и друге активности за које су националне границе постале ирелевантне.

Хетерогени ефекти глобализације и технолошког развоја створили су могућности да недржавни актери постану претња држави. Они се могу лако кретати преко границе и користити нове технологије ради нарушавања безбедности – кибер тероризам, некинетичко оружје; да се организују путем Интернета или кодираних мобилних телефона, или чак да прикупе знање како да произведу експлозивно и хемијско-биолошко оружје. Овакви ризици захтевају ангажовање снага безбедности, пре него традиционалних војних снага.

Заправо, у Европској стратегији безбедности ови ризици су дефинисани као „асиметрични“, односно, доминантни су ризици невојне природе: тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, регионални конфликти, пропале државе, организовани криминал.

Међутим, након 11. септембра, постало је јасно да ови невојни изазови могу бити озбиљни колико и војни, и стога захтевају одговор који представља комбинацију војних и цивилних средстава, и учешће многих актера, приватних и јавних, војних и цивилних.

Заправо, заговара се „свеобухватни приступ“, односно, приступ са општеприхваћеним принципима и процесима сарадње, којима се повећава вероватноћа жељених и трајних исхода у датој ситуацији.² Под овим приступом подразумевамо комбиновање војних и цивилних средстава и успостављање сарадње између релевантних министарстава, у циљу суочавања и решавања нових безбедносних изазова у 21 веку.

Цивилни безбедносни актери данас играју значајну улогу у „спољној безбедности“, у мисијама ван граница своје земље. Док се од снага одбране, коју се још увек традиционално задужене за одбрану земље од напада споља, захтева да учествују или пак подржавају невојне задатке унутар земље, пре свега у заштити цивилног становништва, као и ван државне територије – реконструкција и операције очување мира.

² The Comprehensive Approach, Joint Discussion Note 4=05, MOD UK, http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/BEE7F0A4-C1DA-45F8-9FDC-7FBD25750EE3/0/dcdc21_jdn4_05.pdf

Да би се адекватно одговорило на ново стратегијско окружење, урађена је квалификација војних и безбедносних мисија базирана на европским документима: Европска стратегија безбедности, Дугорочна визија Европске одбрамбене агенције, STACCATO извештај и ESRAB извештај, национални стратегијски документи (националне безбедности и стратегије одбране) држава чланица, као и информација добијених посредством интервјуа.

Засновано на свеобухватној анализи стратегијских докумената четири земље чланице ЕУ, идентификоване су најзначајније мисије војске данас: традиционална одбрана територије и одвраћање, операције кризног менаџмента (углавном под окриљем Европске безбедносне и одбрамбене политике – ЕБОП, или НАТО-а), и подршка заштити цивилног становништва као помоћна мисија.

Док је одбрана територије искључиво у надлежности оружаних снага, мисије кризног менаџмента и заштите цивилног становништва су мисије у које су укључени како војни, тако и невојни актери. У ове две категорије мисија долази до брисања граница, и оне се дефинисане или категоризоване као „постхладноратовске мисије“.

Идентификовање мисија безбедности је много теже и комплексније, имајући у виду дијапазон ризика на које треба одговорити и број актера који су укључени. Последњих пет година многе студије и радне групе су дискутовале о овом питању и покушале су да публикују предлоге категорија ових мисија, али нису успеле у томе. Стога је за потребе ове студије коришћена типологија урађена од стране STACCATO³ извештаја и ESRAB (European Security Research Advisory Board)⁴ извештаја.

Према ESRAB извештају, мисије безбедности могу бити сврстане у четири категорије: заштита од тероризма и организованог криминала; заштита граница; заштита критичне инфраструктуре, успостављање безбедности у случају кризе.

Заправо, можемо идентификовати четири категорије војних и безбедносних мисија:

1. „High-end“ одбрамбене мисије, укључују традиционалне мисије оружаних снага које се односе на одбрану територије од напада;

2. „постхладноратовске“ одбрамбене мисије, укључују мисије које су оружане снаге увек остваривале, али које су постале комплексне у пост-хладноратовском окружењу, и захтевају ангажовање безбедносних актера. Нпр. ЕБОП задаци, укључујући операције кризног менаџмента ван граница земље које захтевају сарадњу војних и безбедносних актера

3. „High-end“ безбедносне или „пост 9/11“ мисије, које су постале значајне након терористичких напада и захтевају учешће како безбедносних тако и обрамбених снага. Ове мисије подразумевају борбу против тероризма, организованог криминала ...

4. „Low-end“ безбедносне мисије, односе се на традиционалне полицијске мисије и задатке.

³ STACCATO (STakeholders platform for supply Chain mapping, market Condition Analysis and Technological Opportunities)

http://www.iai.it/pdf/Economia_difesa/STACCATO_Final-Report-Executive-Summary.pdf

⁴ Meeting the challenge: the European Security Research Agenda, European Security Research Advisory Board, 2006, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/security/files/esrab_report_en.pdf

Тренд брисања граница у одбрамбеним мисијама

Анализом „постхладноратовске“ категорије одбрамбених мисија, пре свега кризног менаџмента и подршке заштити цивилном становништву, идентификовано је извесно брисање граница између безбедности и одбране. Стога се настоји утврдити, тј. јасно разграничити, шта се под овим подразумева на концептуалном нивоу, а шта се заправо дешава на терену.

Кризни менаџмент

Употреба снага неопходних за остваривање ЕБОП операција кризног менаџмента је ограничена. Борбена група ЕУ првенствено је дизајнирана за пружање хуманитарне помоћи, операције евакуације, превенцију конфликта, операције стабилизације и раздвајање непријатељевих снага силом. Стога су ЕУ операције кризног менаџмента окарактерисане холистичким и свеобухватним учешћем цивилних и војних снага. Међутим, чак и у високоризичним операцијама као што је Авганистан, оружане снаге, не-војни актери и цивили делују заједно. Национално искуство и мултинационалне операције у кризном менаџменту током прошлих 10 година указали су на потребу интегрисања војних и цивилних напора под јединствену стратегију. И у оквиру НАТО-а заговара се „свеобухватни приступ који промовише сарадњу између међународних организација, индивидуалних агенција и НВО, као и владе домаћина“. Тако је НАТО ИСАФ мисија у Авганистану активно укључена у реконструкцију кроз Провинцијске тимове за реконструкцију, који сачињавају како војна тако и цивилна лица.

Искуство ЕУ у мисијама кризног менаџмента указује на постојање разлика у погледу брисања граница у мисијама кризног менаџмента на нивоу теорије са стварном ситуацијом на терену. Развој Петерсбершких задатака под окриљем ЕБОП (хуманитарни и задаци спасавања, очување мира и борбени задаци у управљању кризама) који су „мање војно“ оријентисани него НАТО мисије, утицао је на генералу идеју да постоји брисање граница на нивоу ЕУ, односно јединствен „цивилно-војни“ приступ.

Уколико се погледа војни сценарио (који подразумева превенцију конфликта, раздвајање снага силом, стабилизацију, реконструкцију, операције евакуације и подршке хуманитарним операцијама) и цивилни сценарио (који укључује владавину права, полицију, цивилну администрацију, цивилну заштиту, мониторинг и подршку специјалним представницима ЕУ) који је развио Савет, може се говорити о теоријском брисању граница. Када се погледа начин на које су мисије *de facto* извршене, линија која раздваја безбедносне и војне мисије јасно постоји на свим нивоима: дугорочно планирање (главни цивилни и војни циљеви), краткорочно планирање (размештај снага), компетентност, задаци, крајњи циљеви, извођење операција, буџет и опрема која се користи.

До сада су спроведене 24 ЕБОП војне и цивилне мисије. Међутим, оне нису спроведене заједно. Цивилне и војне мисије спроведене су или сукцесивно или паралелно, а у неколико случајева биле су координиране. Исти је случај је и са опремом која се користи. Прво иде фаза стабилизације војним средствима, затим фаза реконструкције која је у основи цивилна, али може захтевати подршку и учешће војних снага. Анализом 6 војних мисија утврђено је да у њиховом спровођењу није захтевана употреба цивилне опреме у

већој мери. Исти је случај са цивилним мисијама, у којима се претежно користи цивилна опрема коју су набавиле приватне цивилне компаније: 4*4 возила, ојачана возила (невојна већ цивилна са лимитираном заштитом), миниавтобуси, ИТ/ПЦ, штампачи, ГПС, гори-во, шлемови, панцир, опрема за комуникацију са ВХС радијом, мобилни телефони, генератори, канцеларијска опрема, видео камере, детектори ...

Имајући у виду описане примере може се закључити да у већини случајева нема брисања граница у мисијама кризног менаџмента, нити у погледу задатака безбедносних и одбрамбених актера на терену, нити у погледу опреме која се користи. Међутим, постоје изузеци са ограниченим брисањем граница: у случају војне операције у Чаду; војне морнаричке операција у Сомалији; НАТО ИСАФ војне мисије и ЕУ цивилне мисије (ЕУПОЛ); Гвинеја-Бисао мисије која је једина дефинисана као „цивилно-војна“ мисија, као и мисије на Косову.

Подршка заштити цивилног становништва

Поред кризног менаџмента, подршка заштити цивилног становништва је мисија у којој су ангажовани како војни тако и невојни безбедносни актери. Током последњих година, војни актери су били укључени у многе акције подршке заштити цивилног становништва: цунами, земљотреси, шумски пожари..

Током ових природних катастрофа националне и међународне војне снаге ради-ле су „раме уз раме“ са припадницима полиције, цивилне заштите, ватрогасних служби. ... Међутим, брисање граница и у овим мисијама више је теоретско него стварно. Највећи проблем представља непостојање техничке интероперабилности цивилне и војне опреме.

У теорији, сателитски заснована комуникација, технологије за мапирање, локализовање и мониторинг сматрају се кључним захтевима, како за цивилне, тако и за војне снаге које се налазе на терену. Међутим, међу њима нема сагласности о нивоу интероперабилности која треба да карактерише ове технологије. Сматра се да се само политичким дијалогом и новим механизмима координације, како на ниво држава чланица, тако и на ниво институција ЕУ, питање интероперабилности може покренути у правцу интегрисаног технолошког решења.

Такође, у овим мисијама постоји јасна разлика између војних и безбедносних задатака, која се огледа у краткорочном планирању, командној структури, компетентности и опреме која се користи.

Тренд брисања граница у мисијама безбедности

Анализа „High-end“ категорије безбедносних мисија, пре свега заштите од тероризма и организованог криминала, заштите граница и заштите критичне инфраструктуре, указује на потенцијално елиминисања граница између одбране и безбедности. Овде се, такође, настоји утврдити да ли је оно присутно у пракси, односно на терену.

Заштита од тероризма и организованог криминала

Заштита од тероризма и организованог криминала обухвата широк дијапазон активности: терористичке нападе, трговину дрогом и наоружањем, „прање“ новца, преваре, илегални пренос опреме и технологије која се може користити у изради оружја за масовно уништење.

Примарно, заштита од тероризма и организованог криминала је „безбедносна“ мисија која се одвија под окриљем полиције. У изузетним случајевима од војске је затражено да учествује у овим мисијама на територији држава чланица: Олимпијске игре у Грчкој, комеморација Д-дана у Нормандији и Светски куп у Немачкој 2006. године.

Иако у овим случајевима снаге одбране и безбедности деле више-мање исте техничке захтеве, оружане снаге и тада користе ону опрему коју користе и у војним операцијама ради контроле комуникација, детектовања и идентификовања потенцијалних претњи и управљања информацијама које добијају из различитих извора. Оружане снаге још увек користе комуникационе системе инсталиране за време хладног рата, које им омогућавају унутарвојну комуникацију, али је зато сваки покушај интероперабилност са традиционалним снагама безбедности на терену јако отежан.

Такође, оружане снаге користе софистициране системе ради заштите сопствене информационе технологије, који су дизајнирани искључиво за њих и нису доступни цивилном сектору.

Самим тим, и у овом случају може се закључити да не постоји интероперабилност у погледу опреме која се користи, самим тим нема ни значајнијег брисања јасних граница између одбране и безбедности.

Заштита граница

Гранична безбедност обухвата, пре свега, контролу илегалних имиграција, трговина дрогом, оружјем и другим илегалним супстанцама. Заштита граница представља још једну област потенцијалног брисања граница, будући да су границе увек представљале тачку контакта одбрамбених мисија (заштита територије) и безбедносних мисија (превенција криминала, царинска контрола). Потреба за јачањем контроле граница ради борбе против нелегалне трговине и имиграција, утицала је на развој институција (као што је FRONTEX) и заједничких мултинационалних операција. Поморска контрола граница и копнена контрола граница подручје су где корисници и компаније осећају потребу за развојем интегрисаних система. Тако, на пример, OPERAMAR⁵ илуструје потребу интероперабилности између одбрамбених и цивилних актера, дефинисану као потребу за новим системом који може да управља информацијама и подацима који стижу из безбедносног и одбрамбеног сектора различитих држава чланица. Такође, ту је и пример програма LIMES (Land and Sea Integrated Monitoring for European Security)⁶ који узима у обзир сличности потре-

⁵ An InterOPERable Approach to the European Union MARitime Safety & Security Management <http://www.biomarine.org/index.php/gb/content/download/2017/21184/version/1/file/OPERAMAR+memo+Biomarine++english.pdf>

⁶ <http://www.fp6-limes.eu/uploads/docs/LIMES-PRS.004-TPZ%20%5BInfosheet%5D.pdf>

ба одбрамбеног и безбедносног сектора како би предложио услуге као што је надгледање мора или мониторинг копна и инфраструктуре. Оба програма су део истраживања у области безбедности ЕУ и указују на то да се брисање јасних граница задржава на нивоу истраживачких пројеката ЕУ.

Међутим, поједине земље чланице успоставиле су међувладину сарадњу ради спровођења ефикасније контроле. То је случај операције Nettuno, заједничке патролне мисије коју су спровеле морнарица и полицијске снаге Француске, Италије, Малте, Шпаније и Велике Британије у централном и источном Медитеранском мору.

Заштита критичне инфраструктуре

Заштита критичне инфраструктуре подразумева заштиту великог броја физичких и организационих система, од осетљивих зграда до возова и подземних станица, индустрије, информационих система, итд.

Многи од ових система повезани су тако да уништење једног од њих може довести до колапса читавог система. Заштита ове структуре је у надлежности оба сектора. Комбиновану одговорност проузроковала су два фактора. Прво, одређени видови надзора доступни су само одбрамбеном сектору, као што је контрола ваздушног простора. Друго, због процеса приватизације власништво многобројне критичне инфраструктуре је у рукама приватника који имају директан комерцијални интерес за обезбеђење адекватног функционисања инфраструктуре.

Међутим, на нивоу ЕУ не постоји јединствен приступ у очувању ове инфраструктуре, већ свака земља чланица има сопствени. Такође, постоји разлика у опреми коју користе снаге одбране и снаге безбедности у остваривању заштите критичне инфраструктуре.

Заједничке функције у области брисања граница

У претходном делу наведено је пет мисија у којима долази до потенцијалног брисања граница: кризни менаџмент, подршка заштити цивилног становништва, заштита од тероризма и организованог криминала, контрола граница и заштита критичне инфраструктуре. Да би се комплетирао свака од пет наведених мисија, неопходно је постојање одређених функција/средстава који су у ESRAB извештају идентификовани као:

- детекција, идентификација, аутентификација људи, возила, бродова, као и специфичне опасне робе (оружје, дрога и експлозиви) на нерегулисаним границама и пунктовима за проверу;
- интервенција и неутрализација, односно разоружавање опасних појединаца, возила или средстава за пренос;
- процена ризика, моделирање и редукција утицаја која омогућава идентификацију одговарајућих контрамера;
- свесност ситуације, прикупљање, спајање, корелација и интерпретација раздвојених података и њихова презентација на разумљив начин;
- тренинг и вежба, унапређење ефективности целокупног особља које учествује у одговору на кризну ситуацију, укључујући и обичне грађане;

- команда и контрола, питање интероперабилности, размене информација и интерконекија са различитим мрежама;
- комуникација која омогућава размену информација са релевантним организацијама и земљама;
- доктрина и операције, формирање ланца команде и организације кризног менаџмента;
- одговор на инцидент, операције које би брзо неутрализовале претњу и успоставиле основне услуге (воду, енергију, комуникације, транспорт);
- информациони менаџмент, способност да се управља информацијама из различитих извора и да се учине доступним онима који имају ауторитет;
- позиционирање и лоцирање, праћење људи, возила, бродова и робе унутар отворене или контролисане територије.

Међу безбедносним и одбрамбеним снагама које оперишу у „постхладноратовским“ и „high-end“ мисијама постоје заједничке функције. То су:

- детекција, идентификација, аутентификација,
- процена ризика, моделирање и редукација утицаја,
- свесност ситуације,
- комуникација,
- информациони менаџмент,
- позицирање и лоцирање.

Међутим, иако постоје заједничке функције, то не значи да не постоји разлика у захтевима који се постављају пред војне и безбедносне актере, као и у погледу опреме коју користе.

Технолошки аспекти брисања јасне границе између одбране и безбедности

Технологије представљају један од значајних покретача брисања границе између безбедности и одбране. Међутим, поставља се питање које су то технологије. За потребе анализе ових технологија коришћена је STACCATO типологија технолошких компонента, којом је утврђено да постоје технологије које се могу применити само у „high-end“ одбрамбеним мисијама и тешко се могу применити у безбедносним мисијама. То су: материјали за одвраћање, стелт материјали и технологије и енергетски материјали.

Одређени број технологија може се применити у прве три мисије, али не и у „Low-end“ безбедносним мисијама: лаки и чврсти материјали, плазма технологија, ласери и оптика, психолошке науке и медицинска технологија.

Такође, ту је и одређени број технологија који је примењив у свим типовима безбедносних и одбрамбених мисија. То су: структурални материјали/технологије; оптички материјали; сензори; електронске компоненте; ИТ технологије; комуникационе технологије; компјутерске технологије; безбедносне информационе технологије; софтвери и средства за симулације; биотехнологије и нанотехнологије.

Еволуција стратегијског окружења имала је значајан утицај на еволуцију одбрамбених потреба. У операцијама кризног менаџмента чест је случај да војне снаге пружају подршку безбедносним, а често обављају и саветодавне активности за националну војску или

националну полицију земље која је погођена кризом. У цивилној заштити и мисијама заштите цивилног становништва они пружају логистичку подршку цивилној заштити, у контроли граница морнарица врши патролу, надгледање, док у заштити критичне инфраструктуре и заштити од тероризма оружане снаге имају маргинализовану улогу.

У складу са новим улогама јавља се и потреба за новим технологијама и опремом. Министарства одбране широм Европе захтевају опреме које имају двоструку примену, у војне и цивилне сврхе, као што је нпр. Athena-Fidus, француско-италијански сателит.⁷

Постоје многобројни национални истраживачки програми који се баве питањем дво-струке примене технологије. Тиме се бавила и Европска одбрамбена агенција. Тако, на пример, Software Defined Radio пројекат,⁸ технологија за сигурну комуникацију са значајним потенцијалном примене у безбедносном и војном сектору, део је ad hoc заједничког истраживачког пројекта (ESSOR), који су промовисале Финска, Француска, Италија, Шпанија и Шведска, под окриљем Европске одбрамбене агенције.

Како би технологије из области одбрамбене индустрије нашле своју примену у безбедносном сектору, и обратно, неопходно је указати на проблем стандардизације у овој области. Стандардизацијом се настоје створити заједничке индустријске норме ради хармонизације сектора и побољшања регулисања тржишта.

Стандардизација у области одбране је питање релативно новијег датума у ЕУ. У оквиру НАТО-а постоји НАТО комитет за стандардизацију, а НАТО стандарди су дефинисани кроз СТАНАГ. Они представљају основу за техничку интероперабилност између различитих комуникационих информационих система који су витални за НАТО и здружене војне операције. Међутим, на нивоу ЕУ не постоје јединствени стандарди, већ свака држава чланица користи одређене типове, међу којима су најзначајнији: међународни стандарди (ИСО, итд), НАТО стандарди (СТАНАГ), европски стандарди: Европски комитет за стандардизацију (CEN); Европски комитет за стандардизацију у области електротехнике (CENELEC); Европски институт за стандарде из области телекомуникација (ETSI); и САД стандарди: амерички национални институт за стандардизацију (ANSI), ASTM, API, војни стандарди MIL-STD, NSA.

Док су стандарди у области одбране јасно дефинисани, стандардизација у области безбедности је недовољно развијена. Како би се ова област бар делимично регулисала, Европски комитет за стандардизацију (CEN) успоставио је сет стандарда у различитим областима који налазе своју примену и у области безбедности: Eurocodes⁹ CEN/TC 250; транспорт опасне робе CEN/TC 296; цивилна заштита ISO/TC 233 и CEN/TC 239; биометрија ISO/TC JTC 1/ SC 37, итд.

Закључак

Као што је идентификовано у Европској стратегији безбедности, пост-хладноратовско окружење обележено је све већом отвореношћу граница где се нераскидиво повезују унутрашњи и спољни аспекти безбедности. Преклапање „цивилне“ и „војне“ безбедности

⁷ <http://www.asi.it/en>

⁸ <http://www.eda.europa.eu/404?aspxerrorpath=/genericitem.aspx#Software%20Defined%20Radio>

⁹ <http://eurocodes.jrc.ec.europa.eu/>

и стварање новог стратегијског окружења довело је до тога да максимално увећање способности да се успостави безбедност у случају кризе, постаје питање од изузетног значаја. Онима који први одговарају на кризну ситуацију потребна су нова, иновативна и доступна решења за одговор на непредвидиве катастрофалне случајеве, у границама националне државе, али и ван ње. Неопходно је да буду припремљени пре него што се нешто деси, што захтева унапређена средства, инфраструктуру и процедуре за ефективнији одговор и опоравак током и након што се акцидент или напад догоди.

Да би се адекватно одговорило на овакве ситуације, заговара се тзв. „свеобухватни приступ“, приступ који подразумева употребу како војних тако и цивилних снага.

Све је већи број мисија у којима учествују војни и цивилни актери, па је стога покренуто питање брисање граница између одбране и безбедности. Студијом о последицама брисања јасних граница између одбране и безбедности на индустрију у Европи дефинисане су четири категорије војних и безбедносних мисија: „High-end“ одбрамбене мисије; „постхладноратовске“ одбрамбене мисије, „High-end“ безбедносне и „Low-end“ безбедносне мисије.

Студијом је утврђено да је у оквиру „постхладноратовске“ категорије одбрамбених мисија (кризног менаџмента и подршке заштити цивилном становништву) и „High-end“ категорије безбедносних мисија (заштита од тероризма и организованог криминала, заштита граница и заштита критичне инфраструктуре) идентификовано извесно брисање граница између безбедности и одбране.

Међутим, ово елиминисање граница постоји, пре свега, на функционалном нивоу, док на операционалном нивоу (на терену) брисања граница нема или су јако ограничена. Снаге одбране и безбедности традиционално имају различите улоге и задатке, а та различитост манифестоваће се и у будућности.

Иако у одређеним мисијама ове снаге сарађују, имају исте функције, постоји значајна разлика у погледу опреме коју користе. Међутим, на основу типологије мисија идентификоване су технологије које се могу користити и у војним и у безбедносним мисијама, а то су, пре свега: оптички материјали, сензори, средства комуникације, разни уређаји, ИТ технологије, биотехнологије, безбедносне информационе технологије и нано материјали. Све ово указује на чињеницу да генерално постоји више могућности за цивилне и безбедносне компаније да учествују на одбрамбеном тржишту него обрнуто. Међутим, да би се то остварило неопходно је успоставити јединствене европске стандарде у области одбране и безбедности, односно створити заједничке цивилно-војне стандарде. Такође, неопходно је да ове технологије задовоље захтев интероперабилности, нарочито у средствима комуникације.

Литература

1. *Study on industrial implications in Europe of the blurring of dividing lines between Security and Defence, European Communities*, 2010, доступна на: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/files/new_defsec_final_report_en.pdf

2. *The Comprehensive Approach, Joint Discussion Note 4=05, MOD UK*, доступно на: http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/BEE7F0A4-C1DA-45F8-9FDC7FBD25750EE3/0/dcdc21_jdn4_05.pdf

3. *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*. Report of the Secretary General of the United Nations for decision by Heads of State and Government; 2005, доступан на: http://www.un.org/larger_freedom/

4. Rintakoski, K., Partanen, M., *FORESEC Deliverable D 4.6 Concept of European Security -Implications for European Security Research*, European Commission Joint Research Center, 2009

5. The EN Eurocodes,

6. Italian Space Agency, <http://www.asi.it/en>

7. Software Defined Radio <http://www.eda.europa.eu/404?aspxerrorpath=/genericitem.aspx#Software%20Defined%20Radio>

8. OPERAMAR, InterOPERABLE Approach to the European Union MARitime Safety & Security Management <http://www.biomarine.org/index.php/gb/content/download/2017/21184/version/1/file/OPERAMAR+memo+Biomarine++english.pdf>

9. LIMES (Land and Sea Monitoring for Environment and Security) <http://www.fp6-limes.eu/uploads/docs/LIMES-PRS.004-TPZ%20%5BInfosheet%5D.pdf>

10. STACCATO (**ST**Akeholders platform for supply **C**hain mapping, market **C**ondition **A**nalysis and **T**echnologies **O**pportunities) http://www.iai.it/pdf/Economia_difesa/STACCATO_Final-Report-Executive-Summary.pdf

11. Meeting the challenge: the European Security Research Agenda, European Security Research Advisory Board, 2006, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/security/files/esrab_report_en.pdf